

Overweging zondag 4 november 2012

Gereformeerde Kerk van Loosdrecht
ds. Stefan Dijkhuizen
Job 19: 23-27 & Marcus 12: 18-27

Overweging:

Geliefden van onze Heer,
ik kon het niet helpen, maar toen ik deze week zo met deze tekst bezig was, zat er de hele tijd dat liedje van Freek de Jonge in mijn hoofd, 'Na de dood'.

'Of je Christen, Hindoestaan bent, Islamiet of Jood.
Er is leven, er is leven na de dood.'

En ook: 'Laat het milieu de - volgt een ziekte - krijgen, leve de CO2 uitstoot. Er is leven, er is leven na de dood.'

Dat liedje is van een cabaretier en heeft zondermeer een spottende toon. Maar dat ik er aan moest denken kwam door de spottende toon die zonder twijfel ook klinkt bij het gesprek van Jezus en Sadduceeën. Hoe verzin je het? Een vrouw zonder kinderen, die trouwt met zeven broers, en allemaal sterven ze, en van wie is zij dan als ze al opstaat uit de dood?

Oftewel: Dat leven na de dood, dat is absurd.

Toch is het geloof in een leven na de dood iets van alle tijden en van alle plaatsen. Ook al twifelen tegenwoordig daar steeds meer mensen aan.

We weten bijvoorbeeld dat de Neanderthalers - minimaal 50.000 jaar geleden - bij hun doden bloemen neerlegden als escorte na een ander leven. Of denk aan de Egyptenaren, hoe zorgvuldig zij hun doden voorbereiden op de weg naar de andere zijde. En in de Westerse filosofie is de idee van de onsterfelijke ziel toch altijd één van de grote thema's geweest.

Ik moest deze week, Allerheiligen, ook terugdenken aan een reis die Wendy en ik ooit maakten door Mexico. Op de begraafplaatsen was het op 1 november 's nachts een drukte van belang, en de graven waren prachtig versierd met bloemen, lekker eten, een borrel, muziek erbij... De doden leven, in ieder geval weer even.

In de tijd van Jezus was het dus niet anders, ook al is de discussie erover ook iets van alle tijden.

In onze tijd daalt het percentage mensen dat gelooft in een leven na de dood, of in een hemel, gestaag door. Vandaag de dag is dat ongeveer nog één derde in Nederland, terwijl dat 15 jaar geleden nog bijna de helft was.

Dat komt zonder twijfel doordat we ons als moderne mensen maar heel lastig iets kunnen voorstellen buiten ons, of van een lichaam dat voortleeft. En de woorden 'God', 'hemel', 'opstanding' passen daar voor heel mensen nu eenmaal niet meer bij.

Maar tegelijk is het zo dat het aantal mensen dat wel in 'iets' gelooft, toeneemt. Alleen als je hoort hoe mensen praten over en tegen overleden dierbaren, dat is toch alsof men gelooft dat de ander hem of haar nog ziet, ergens voortleeft, en het goed heeft, etc.

Geloven in een eeuwig leven, in leven na de dood, het is blijkbaar onlosmakelijk verbonden met ons mens-zijn.

Deze tekst gaf mijzelf wel een beetje het gevoel om met de billen bloot te moeten. Ik voel me er ongemakkelijk bij, want ook ik hoor bij die mensen die het maar heel moeilijk vinden om iets voor te kunnen stellen bij de opstanding, of bij een leven in een hiernamaals.

Met de billen bloot, want het leesrooster schrijft deze tekst voor, die ik anders liever zou overslaan. Met de billen bloot, want een dominee moet toch wel geloven in een leven na de dood!? Ik vind het verdraaid lastig...

Ik wil er misschien ook niet aan. Ik ben nog jong, ik leef... en toch, het leven, deze tijd, mijn werk, de gemeente, het hoort er nu eenmaal bij, een mens zoekt een weg om te kunnen omgaan met dat eindige leven.

In de tekst horen we van een discussie tussen de Sadduceeën en Jezus. En de toon is ironisch. Jezus wordt op de proef gesteld. De Sadduceeën waren net als de Farizeeën een invloedrijke groep in Jezus' dagen. Maar dan eerder op politiek en institutioneel vlak.

En één van de leerstellingen, zo schrijft Marcus, is dat zij niet geloven in de opstanding van de doden. Nu moeten we niet heel snel denken dat deze Sadduceeën daarmee ineens hele moderne mensen zijn. Het heeft eerder te maken met hun conservatisme. Zij lezen namelijk alleen de eerste 5 boeken van de Bijbel, de Thora, de boeken van Mozes, en daarin wordt inderdaad niet gesproken over een leven na de dood, laat staan over een opstanding.

En omdat ze die boeken van Mozes dus heel goed kennen, willen ze deze rabbi, deze nieuwbakken 'meester' wel eens aan de tand voelen. Met een verwijzing naar de zogenaamde Leviraatswet uit de Thora, die voorschrijft dat een kinderloze weduwe geholpen moet worden, verzinnen ze dat idiote verhaal van de 7 broers. En ja, die sterven allemaal, en ook de vrouw. En van wie is ze dan, als er al een opstanding van de doden zou zijn?

Het gaat hier alleen wel wat verder dan een flauwe grap of list. Want de lezer weet dat voor Jezus die opstanding cruciaal is. En ook voor de kerk,

zij bestaat alleen maar door die opstanding. Met andere woorden, de Sadduceeën stellen hier hele leven en optreden van Jezus, zijn sterven en opstaan ter discussie. Alles, of niks.

Jezus' reactie wordt omsloten door het woordje dwaling. Daar begint en eindigt zijn antwoord mee. De Sadduceeën zijn de weg kwijt.

En heel scherp verwijt Jezus hen dat én hun Bijbel die ze zo goed denken te kennen, niet hebben gelezen, én dat ze - nog erger - God en zijn macht ontkennen.

Dat Jezus bovendien humor heeft, blijkt uit het feit dat hij zegt dat de mensen na de dood als 'engelen in de hemel' zullen zijn. Een koekje van eigen deeg, want Sadduceeën geloven evenmin in wezens als engelen en geesten, behalve dan de boodschappers van God.

En staat er niet juist in die Bijbel - bij dat verhaal over de braamstruik - dat God zegt dat Hij de God is van Abraham, Isaak en Jakob? Als God zich zo voorstelt, een god van mensen, dan is Hij een levende God. Dan leven de mensen voor Hem allen, zo vult Lucas in de parallelle tekst aan.

Maar is dit een bevredigend antwoord?

Geeft het een antwoord op onze vragen, op de existentiële en diepgewortelde vragen die ik ook regelmatig tegenkom in de gemeente? Hoe zal het zijn, straks? Zien we elkaar weer? En hoe dan?

De mensen trouwen niet, en ze zijn niet meer van elkaar... ze zullen zijn als engelen in de hemel. En God is niet een god van doden, maar van levenden.

Ik blijf het ongelooflijk moeilijk vinden. Er zijn geen eenvoudige antwoorden. Er zijn diepe ervaringen, dat wel, maar dat is maar weinigen gegeven.

Bijna een jaar geleden was ik in de Kunsthal, ja, dat gebouw met die open achterdeur. Daar was toen een expositie van de Engelse schilder Stanley Spencer. We zien hier een aantal afbeeldingen van hem.

Door deze schilder werd ik aan het denken gezet. Of beter gezegd: aan het zien. Want midden in de 20e eeuw, de tijd van de moderne kunst, en omgeven door de grote oorlogen, schilderde hij, oorlogsveteraan, in schijnbaar alle onbevangenheid en in detail juist over de opstanding.

En dan niet één of ander vroom en Bijbels tafereeltje, maar opstanding hier en nu, in Cookham, zijn geboorteplaats, of in Glasgow, op de begraafplaats, in huis of op straat. En zonder God of Jezus, en alsof mensen wakker worden, versuft, de slaap nog uit de ogen wrijvend, stenen aan de kant. En op enorme schilderijen, sommigen wel 6 bij 2 meter. Fascinerend.

Naïef, dom, of misschien ook spottend bedoeld...?

Later begreep ik dat deze Spencer een enorm religieus gedreven mens was. Wat mijzelf zo raakte, en ook hielp, is de overtuiging van deze Spencer dat hij zich in alles ten doel stelde om de hemel hier op de aarde te herkennen. Dat was zijn diepste drijfveer, zijn levenskunst.

Voor Spencer was de hemel en de opstanding niet iets van een ander leven, maar in dit leven. Zijn schilderkunst was voor alles een poging, een boodschap, om het verband steeds weer te leggen: Kunnen wij de hemel hier op aarde herkennen? Sterker nog, in zijn werk zag hij de hemel op aarde. En daarom staan mensen in Cookham op, in Glasgow, in Loosdrecht.

Meer dan de helft van zijn bijna 500 schilderijen gaf Spencer als thema 'Opstanding'. Mensen kunnen opstaan, hier en nu, kijk maar naar jezelf.

Jezus verkocht geen kant en klare hemel, geen romantisch beeld van de opstanding. Maar wat hij wel van ons verwacht, wat zijn opdracht was en is, en altijd zal zijn, is om God als God van levenden te zien. Dat is: Hem herkennen in dit leven. In de gewoonste dingen van het bestaan, zoals Augustinus zei, tot in het schrobben van de vloer.

Dat is God een God van leven, dit leven, jouw leven laten zijn. Krijgt God de macht daartoe, of hou je Hem liever voor later, voor straks, in een doods en dogmatisch beeld, waar Hij niet veel kwaad kan?

Het evangelie schetst ons vaak uitersten waartussen wij leven en bewegen. Jezus geeft ons geen theologisch antwoord naar de mens. Wel een keus: Kies je voor een Koninkrijksgeloof, of voor een doodlopend geloof?

Natuurlijk zijn Abraham, Isaak en Jakob, en ook Mozes allang dood, en ook Jezus is hier niet meer naar onze maatstaven, en toch is het handelen van deze God niet beperkt door de dood, maar is het grensdoorbrekend.

Levend geloof respecteert geen grenzen. Niet van doodmakende dingen - vul maar in - maar ook niet onze logica, van zogenaamde normen en waarden, niet van een leger wordende kerk.

Met een verwijzing naar de brandende braambos, daar waar God op de aller-intiemste manier van zich liet spreken, 'Ik zal er zijn', 'Ik ga met je', vraagt Jezus om God een God van leven te laten zijn. Hem te herkennen, hier en nu. Wie 'God' zegt, zegt 'leven'.

We horen niet meer hoe de Sadduceeën reageren op Jezus. Dat is jammer, en tegelijk stelt ons dat de eenvoudige vraag: Hoe reageren wij? In de naam van de Vader, de Zoon, en de heilige Geest, in de naam van de levende God, in de naam van de God die mensen laat opstaan. Amen.